

Maa- ja metsätalousvaliokunta tiistai 22.11.2022 klo 10.00 / VNS 8/2022 vp / Lausuntopyyntö

Hyvän elämän edellytysten varmistaminen maaseutualueilla (HYMY) -verkoston lausunto

[Maaseutupolitiikan Hyvän elämän edellytysten varmistaminen maaseutualueilla eli HYMY-verkosto](#) kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa huoltovarmuusselontekoon, joka on varsin perinpohjaisesti ja hyvin tehty. Pidämme tärkeänä, että siinä mainitaan ”Suomessa huoltovarmuustyö perustuu julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyöhön”.

Haluamme kuitenkin painottaa sitä, että Huoltovarmuusselonteko on vahvasti talouspainotteinen ("Huoltovarmuus perustuu kilpailukykyiseen markkinatalouteen"), eikä sisällä juurikaan tekstiä yhteiskunnan, yhteisöjen ja kansalaisten resilienssistä ja toimintavalmiuksista. Kansalaisnäkökulman ohella korostaisimme paikallisyhteisöjen varautumisen ja resilienssin ylläpitämistä ja vahvistamista ml. sektoreiden välinen yhteistyö ja kyläturvallisuustoiminta. Jos näitä näkökulmia saa otettua mukaan, niin näkökulmat laajenevat ja ottavat huomioon myös kansalaisyhteiskunnan roolin. Se liittyy myös talousajatteluun - markkinatalouden rinnalle saadaan laajempi kuva taloudesta, tekijöistä ja toiminnan laadusta. Varsinkin kriisitilanteissa tärkeitä ovat myös kaikki muut talouden muodot, ml. erilaiset paikallistaloudet, kotitaloudet, osuuskunnat, vaihdantatalous, vapaaehtoistyö jne. Yllättävää mielestämme on, että Laki huoltovarmuuden turvaamisesta ja valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista on rajattu vain taloudelliseen toimintaan.

Kyläturvallisuus, kolmas sektori

Suomessa kyläturvallisuutta on kehitetty kouluttamalla sekä kyläturvallisuuskouluttajia että kyläyhteisöjä. Tavoitteena on ollut kaikille kylille ja kylätoimijoille avoimet ja helposti saavutettavat koulutukset. Koulutuksissa on rohkaistu kylien asukkaita luomaan tietotaitoon pohjautuvaa omannäköistä toimintatapaa. Kylät ovat saaneet tukea ja välineitä, kuten koulutusmateriaaleja paikalliseen varautumistyöhön, esimerkkinä [Turvallinen kylä -opas](#). Kyläturvallisuuskouluttajat ovat järjestäneet omilla alueillaan koulutustapahtumia yhdessä pelastusliittojen, kyläyhdistysten ja kyläturvallisuushankkeiden kanssa.

Useissa maakunnissa on toteutettu eri rahoituksilla kyläturvallisuushankkeita ja näin kehitetty jo vuosia kyläturvallisuustoimintaa julkisen ja kansalaisjärjestöjen yhteistyönä. Näiden kautta on mm. järjestetty kyläturvallisuuskoulutuksia, laadittu kylille turvallisuussuunnitelmia, perustettu kyliin pelastus-/turvayhmiä ja kehitetty naapuriaputoimintaa. Kyläturvallisuus on ennen kaikkea yhteisölähtöisiä tekoja ja toimintaa. Kylätaloja voi käyttää mm. yhteisöllisen toiminnan keskiönä, kokoontumispaikkana hätätilanteissa ja tarvittaessa myös evakointipaikkana.

Kehittämishaasteena on kyläturvallisuussuunnitelmien täysimääräinen käytännön hyödyntäminen. Kylien turvallisuussuunnitelmista löytyy tärkeää tietoa niin koko kunnan kuin maakunnankin näkökulmasta. Kylien turvallisuussuunnitelmat olisi tärkeää linkittää osaksi kuntien varautumistoimintaa. Suomalaisen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallissa on selkeä puute: **paikallista yhteisöä ei ole tunnistettu ja sanoitettu turvallisuustoimijana mukaan ketjuun**. Näin tämä taso helposti ohitetaan ja tärkeälle työlle on vaikeampi hakea ja osoittaa resursseja. Tämä näkyy myös Huoltovarmuusselonteossa.

Kyläturvallisuus tulisi huomioida erityisesti Sivulla 17: "...uuden taso saavutetaan, kun jokainen digitaaliseen yhteiskuntaan kytkeytynyt toimija kantaa oman vastuunsa sen toteutumisesta." Johonkin kohtaan tässä luvussa tulisi kirjata maininta myös varaverkoista, esim. [Lapissa kehitetystä kyläradiosta](#). Sivun 18 "Kansalaisvarautuminen" lukuun tulisi lisätä myös paikallisyhteisöjen näkökulma kuten kyläturvallisuustoiminta. Sivulla 19 " ...ovat myös kansalaisten valmiudet omatoimisuuteen ja omavaraisuuteen sekä toimintakykyyn häiriötilanteissa." kohtaan tulisi huomioida yksittäisten kansalaisten lisäksi myös yhteisöt. Esim. Lapissa, Kainuussa, Pohjois-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Keski-Suomessa on jo vuosia kehitetty kyläturvallisuustoimintaa. Osana tätä monissa kylissä toimii kylien pelastusryhmiä, kylät ovat laatineet omia turvallisuussuunnitelmia ym.

Sivun 46 tärkeän maininnan "Tiivistettävä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä, selkeytettävä sektorikohtaisia vastuuta ja edelleen kehitettävä poikkihallinnollista yhteistyötä." selkeyttämiseksi selontekoon tulee tarkentaa, ketkä ovat kolmannen sektorin osalta keskeiset toimijat.

Lisätieto kyläturvallisuudesta:

- <https://suomenkylat.fi/kylaturvallisuus-2025/>
- <https://www.maaseutupolitiikka.fi/search?q=turvallisuus&page=1>

Hajautettu ruuan ja energian tuotanto

Hajautettu ruuan ja energian tuotanto tulisi mainita tekstissä painokkaammin. Molemmat ovat tärkeitä huoltovarmuustekijöitä. Myös fossiilittomiin energianlähteisiin tulisi kiinnittää enemmän huomiota (esim. s. 34).

Infrastruktuuri

Sivulle 31 mainitaan välttämättömän infrastruktuurin toimivuus. Tämä edellyttää myös alempiasteisen tieverkon kunnossapitoa, sillä alempiasteisen tieverkon kunto huononee koko ajan. "Ikääntynyt vesihuoltoinfrastruktuuri on haavoittuvainen häiriöille ja ilmastonmuutokselle. Vedenhankinta poikkeusoloissa varaudutaan turvaamaan valmiuslain nojalla." Suomessa on erityisesti maaseutualueilla runsaasti vesiosuuskuntia. Onkin pohdittava, miten turvataan vesiosuuskuntien tuottamien palvelujen jatkuvuus aktiivitoimijoiden ikääntyessä. On myös huomioitava, että niin kriittistä infrastruktuuria kuin vesi, ei saa yksityistää.

Väestösuojat

Väestösuojista puhuttaessa huomiomme kiinnittyi siihen, ettei kaikilla alueilla ole yleisiä väestön suojia. Miten silloin menetellään?

Yhteiskunnallinen vuoropuhelu

Huoltovarmuuteen liittyen tarvitaan myös yhteiskunnallista vuoropuhelua, joka on mainittu selonteon lopuosassa. Tähän liittyy myös kansalaisten henkisen resilienssin ylläpitäminen ja vahvistaminen. Se voisi liittyä myös tuohon sosiaalinen varautuminen -kohtaan, vaikka siinä onkin keskitytty kouluttamiseen ja osamisen varmistamiseen puolustusvoimien näkökulmasta.

Alla huomioita suoraan tekstiin (ehdotetut lisäykset punaisella):

Sivu 3:

- näkökulmaa tulisi laajentaa: "jotta väestön **terveyden ja turvallisuuden**, toimeentulon, talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämätön..."
- "Kansallisen huoltovarmuuden lähtökohtina ovat toimivat kansainväliset markkinat, monipuolinen teollinen ja muu tuotannollinen pohja, vakaa julkinen talous ja kilpailukykyinen kansantalous." Virke on vahvasti talouspainotteiden. Tähän olisi syytä lisätä yhteiskunnan resilienssi, esim.

alueellisten toimijoiden kuten hyvinvointialueiden ja kuntien (ja kylien) varautuminen, koko kansallinen-alueellinen-paikallinen ketjun toimivuus.

Sivu 6:

- ”Yhteiskunnan kriisitilanteissakin lähtökohtana on markkinaehtoinen toiminta.” Taloudellisen näkökulman ohella tähän tulee lisätä myös yhteiskunnan ja paikallisyhteisöjen resilienssi.
- Suomen maaseudun erityispiirteenä on hajallaan oleva asutus, mikä tulisi lisätä listaan: ”...erityispiirteet, joita ovat kylmä ilmasto, syrjäinen sijainti, riippuvuus merikuljetuksista, energiantensiivinen talouden rakenne, pitkät kuljetusetäisyydet ja riippuvuus ulkomaisista hyödykkeistä.”

Sivu 13:

- ”Kansallinen riskiarvio huomioi myös väestön ikääntymisen sekä siitä johtuvan työikäisen väestön vähenemisen ja kaupungistumisen ilmiöiksi, jotka on huomioitava yhteiskunnan kokonaisturvallisuudessa. Ne tuovat muutospaineita myös huoltovarmuuden järjestämiselle tulevaisuudessa...”
Onko huomioitu se, että maaseudulla asuu edelleen asukkaita ja siellä toimii yrityksiä?

Sivu 16:

- ”Vihreä siirtymä auttaa pääsemään irti Venäjän tuontiriippuvuudesta ja siten parantaa myös energiasektorin huoltovarmuutta.” Pitäisikö olla myös maininta hajautetusta energiantuotannosta?

Sivu 39

- ”Kunnilla on keskeinen rooli yhteiskunnan huoltovarmuuden ja peruspalveluiden paikallisessa varmistamisessa. Kuntien rooli korostuu kriittiseen infrastruktuuriin, väestön toimintakykyyn ja henkiseen kriisinkestävyyteen liittyvissä tehtävissä. Kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien on varmistettava erilaisilla varautumistoimenpiteillä kriittisten tehtäviensä hoitaminen yhteiskuntaa koskevissa vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tavoitteena tulee olla kriisinkestävä kunta, jolla on valmius toimia sekä tuottaa palveluja kaikissa turvallisuustilanteissa. Varautumisella, jatkuvuudenhallinnalla ja osaavalla henkilöstöllä torjutaan uhkia sekä vahvistetaan kunnan kykyä toipua vakavista tilanteista.” Eryteisesti maantieteellisesti laajoissa pitkien välimatkojen kunnissa myös kylät ja kylien kyläturvallisuustoiminta on tärkeä nivoa osaksi kuntien varautumista.

Sivu 52:

- ”Kansalaisten, **paikallisyhteisöjen** sekä pienten ja keskisuuryritysten tietoisuuden sekä osaamisen kehittämiseen on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota.”

Sivu 53:

- ”Toimivat markkinat, kilpailukykyinen talous ja **yhteiskunnan ja yhteisöjen resilienssi** ovat huoltovarmuuden perusta.”

Sivu 54:

- Huoltovarmuutta turvataan useilla eri tavoilla. Keskeisiä keinoja ovat talous- ja elinkeinopolitiikka, lainsäädäntö, varastointi, varautuminen, jatkuvuudenhallinta, valmiussuunnittelu ja sopimukset sekä **väestön varautuminen ja resilienssi**. Huoltovarmuutta edistetään myös kansainvälisesti.

Ystävällisin terveisin [HYMY-verkoston erityisasiantuntijat](#)

Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto

Tarja Lukkari, Kajaanin ammattikorkeakoulu

Kaisa Kervinen ja Virpi Harilahti-Juola, Maaseudun sivistysliitto

